

Rəyçilər: *prof. İ.H. Cəbraylov,*
dos. T.S. Paşayev

Açar sözlər: *tarixi faktlar, hadisələr, tədqiqatlar, səbəb, nəticə*

Ключевые слова: *исторические факты, события, исследования, причина, результат*

Key words: *historical facts, events, research, cause, result*

Bu gün həyatımızda tez-tez baş verən ictimai hadisələrin və informasiya axımının təsiri nəticəsində orta məktəbdə təhsil alan şagirdin dünyanı dərk etməsi, ətraf mühitə münasibəti və düşüncəsi daha tez formalaşır. Tarixi hadisələrə münasibət bildirmək və mürəkkəb problemlərin həllində uzaqgörən siyasətə malik olmaq tarixi öyrənmənin hər bir gəncin bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında əsas məqsəddir. Bu məqsədə çatmaq, şagirdlərin dərk etmə və təcrübəni fəaliyyətini təşkil etmək üçün müəllim məqsədyönlü fəaliyyət apararaq səmərəli strategiyalardan və təlim formalarından istifadə etməlidir.

Şagirdlər tarixi öyrənərkən tarixi inkişafın ardıcıl mərhələlərini, bütövlükdə tarixi prosesi və ictimai həyatın müxtəlif cəhətlərini xarakterizə edən ən mühüm konkret tarixi faktları möhkəm surətdə mənimsəməlidirlər. Tarix fənninin tədrisində nəzəri məsələləri mənimsəmək üçün şagirdlərin ilk öncə tədqiqatları, müşahidələri və həyat təcrübəsi təlimdə başlıca rol oynayır. Şagirdlərdən geniş həcmli tarixi məlumatların və biliklərin əldə edilməsində onların bugünkü hadisələri düzgün təhlil etmək, konkret məsələlər haqqında fakt və dəlillər toplamaq qabiliyyətini inkişaf etdirmək və şəxsi mövqeyini nümayiş etdirmək tələb olunur. Tarixi hadisələrin bir xronologiya kimi yox, bir reallıq və bugünkü hadisələrlə əlaqələndirməklə öyrənmək üçün müəllimlər bir neçə səmərəli təlim üsullarından istifadə etməlidirlər.

Sualların tərtib edilməsi. İlk mərhələ kimi, bu üsul çox əhəmiyyətli və idraki fəaliyyət ardıcılığının başlanğıcıdır. Tarixi məkan, dövlət, şəxsiyyət və mədəniyyət məzmununa aid mövzu və məlumatların səmərəli şəkildə tərtib edilib, şagirdlərə verilməsi tədris olunmamışdan əvvəl təqdim olunması çox vacibdir. Burada şagirdlərin mövzunu oxuyub, onun haqqında sərbəst şəkildə daha geniş tədqiqat aparılması və suallar hazırlanması tapşırılır. Məqsəd şagirdlərin mövzu üzrə tədqiqat zamanı qarşılaşdıqları problemi həll etməyə yönəldilir. Dərs şagirdlərin mövzunu qısa şəkildə təqdimatı, şərh və sualları ilə başlayır və şagirdlər arasında fəal müzakirə yaradır. Müəllim bu prosesdə istiqamətləndirici rolunu oynayır. Qoyulan suallar şagirdlər arasında haqqında suallar tərtib haqqında sadələşdirilib. Sualların müəllim tərəfindən düzgün qoyuluşu şagirdin diqqətini mühüm mövzulara cəlb edir və dərsdə onun fəallığını artırır, həmçinin şagirdi materialı sistemli təhlil edərək öyrənməyə və müzakirəyə həvəsləndirir.

Səbəb və nəticə. Bu üsul tarixi mövzuların ən səmərəli yolla öyrənilməsi üsuludur. Şagirdlərin tədqiqatlar zamanı dəqiqləşmələr aparır və hadisələrin baş vermə səbəblərini seçir və onların törətdiyi nəticələri müəyyən edirlər. Səbəblə nəticəni ayırmaq bəzən şagirdlərə çətin gəlir. Ən mühüm tarixi hadisələrin baş verməsinin səbəbinin mənimsənilməsi, ictimai inkişaf qanunlarının öyrənilməsi, tarixi prosesdə xalq kütlələrinin və görkəmli xadimlərin rolunun nəticə kimi mənimsənilməsi vacib şərtlərdir.

Faktların müqayisə edilməsi. Şagirdlər tarixi öyrənərkən tarixi inkişafın ardıcıl mərhələlərində bütövlükdə tarixi prosesi və ictimai həyatın müxtəlif cəhətlərini xarakterizə edən ən mühüm konkret tarixi faktları möhkəm surətdə mənimsəməlidirlər. Tarixi faktların öyrənilməsi şagirdlərdə konkret ta-

rixi təsəvvürlər sistemi yaradır. Bu təsəvvürlər tarixi keçmişin əsas hadisələrini əks etdirir və faktların əhəmiyyətini şərh edir. Əsas tarixi faktları müəyyən etmək və onları müqayisə etmək şagirdlərin hadisələri fərqləndirmək xüsusiyyətlərini bir daha təkmilləşdirir və müqayisə edərkən üstün və qeyri üstün cəhətlər daha tez mənimsəyirlər. Ən yaxşı cəhətlər dəqiqləşdirilir və problemin həllində istifadə olunur.

Səsli tarix metodu. Bu metod ümumtəhsil məktəblərində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının istifadə etməklə müxtəlif elektron mənbələrin tarix fənninin tədrisində tətbiqinə xidmət edir. Hadisələrin vizual nümayişi emosional bacarıqların formalaşmasına dəstək verir, məkanların, şəxsiyyətlərin rolunu daha düzgün ifadə edirlər. Bu səbəbdən də tədris fənni kimi tarixin statusu daha da artır və o, ümumtəhsil məktəblərində onun kommunikativ şəraitdə tədris olunur. Müasir metodların tətbiqi sayəsində şagirdlərin tarixə dair biliklərini tətbiq etmək vərdisləri formalaşır, yeni tarix materialının öyrənməkdən, ictimai işlərdə, həyatda bu biliklərdən istifadə etmələri, keçmiş dövrün və müasir həyatın hadisələrindən baş çıxarmağı formalaşdırmaqla onların inkişafına nail olurlar. Şagirdlər müasir interaktiv metodların tətbiqi sayəsində tarixi mövzular üzərində müstəqil işləmək bacarığını mətnlə xəritə və şəkillər üzərində işləməklə plan, sərbəst iş, tezis tutmaq, tarix mövzularını əlaqəli surətdə şərh etmək, ictimai-tarixi mövzuda məlumatlar vermək və məruzələr etmək bacarıqlarını asanlıqla formalaşdırırlar.

Mövzunun aktuallığı onunla xarakterizə olunur ki, ümumtəhsil orta məktəblərində tarixin tədrisi metodikası və fənnin tədris proqramı (kurikulumu) sahəsində müxtəlif çətinliklər mövcuddur. Belə ki, tarixin tədrisində məlumat dolu nəzəri biliklərin qarşılıqlı əməkdaşlıqda öyrənilməsi və yeni biliklərin qazanılmasında tarix fənninin yeni məzmununa malik olması, müasir interaktiv təlim metodlarının tətbiqi və fənnin integrativliyinin tətbiqi çox vacibdir. Tarixin tədrisində fənn üzrə təlim nəticələrinin sonda şagirdlərin tarixi hadisələrə münasibəti baxımından onların yaradıcı təfəkkürün formalaşması prosesində təlimin təşkili və metodların düzgün seçilməsi qarşıya çıxan aktual problemlərdəndir. Bu sahədə araşdırılan mövzular tarixi fənninin tədrisinin digər fənlərin tədrisindən müəyyən fərqli olduğuna, şagird fəaliyyətlərinin düzgün təşkilinə yönəlmiş həmin məsələlərə aid çoxlu sayda tədqiqat əsərləri yazılmışdır.

Məqalənin elmi yeniliyi tarix fənninin müasir metodla tədrisinin əhəmiyyəti və müəllimlərə faydalı tövsiyəsidir. Məktəblərimizdə tarixi öyrənmə şagirdlərə və müəllimlərə tarixin interaktiv şəraitdə tədrisinin səmərəliliyinin sistemli şəkildə tədqiq və şərh edilməsidir. Məqalənin elmi yeniliyi məhz ondan ibarətdir ki, burada tarixin şagird maraqlarına uyğun tədrisini önə çəkir, mövzu və faktların dəqiqliyini müəyyən etmək və problemlərin həllində onların vasitəsilə bugünkü tarixi hadisələrə münasibət bildirməkdir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, məqalədə təqdim olunan tarixin yeni strateji yolla tədrisi müəllimlərin fəaliyyətində əhəmiyyət kəsb edəcək, şagirdlər maraqlı müzakirələrə, sual-cavablara, elektron vasitələrdən istifadəyə əsaslanan dərslərə cəlb olunacaqlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün Ümumi tarix fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) (VI-IX siniflər) 2012.
2. Paşayev Ö., Rüstəmov F. Pedaqogika: Yeni kurs. Bakı, 2002.

К.В. Раджабова

СОВРЕМЕННАЯ МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ РЕЗЮМЕ

В данной статье говорится о том, что в области методики преподавания и в программах обучения предмету «История» в общеобразовательных школах существует ряд трудностей. Автор статьи отмечает, что при обучении предмету очень важно пользоваться современными интерактивными методами, а также обеспечить интеграционность предмета. Целью данной статьи является преподавание

предмета «История» в соответствии с интересами учащихся, и с их помощью определить точность исторических фактов и событий.

K.V. Radjabova

MODERN METHODS OF TEACHING HISTORY SUMMARY

The aim of this study is to provide teachers and students' learning through the use of modern history. Take away from a comparison to analyze the statue using the views of different authors, with emphasis on the development of the analysis of the acquisition, study, comparing the teaching of the history of problem-solving skills.

The aim of this study is to provide teachers and students' learning through the use of modern history. Takeaway from a comparison to analyze the statue using the views of different authors, with emphasis on the development of the analysis of the acquisition, study, comparing the teaching of the history of problem-solving skills.

Redaksiyaya daxil olub: 06.06.2016